

PROJEKT: Medijska (ne)pismenost

ZA: Društvo za zaštitu novinarskih autorskih prava (DZNAP)

AUTOR: Dražen Najman

Medijska nepismenost u Hrvatskoj: Izazov digitalnog doba

Agencija za elektroničke medije objavila je prije nekoliko godina "Vodič za srebrene surfere", online priručnik za treću životni dob koji su nakon objave preuzele dvije zemlje regije, BiH i Crna Gora. Vezno uz ovaj projekt važno je istaknuti kako financijska nepismenost uzrokuje brojne online prijevare, od tzv. povoljnih kredita do dužničkog (financijskog) ropstva. Osim toga, medijska nepismenost je problem i na izborima, jer birači opetovano ne sankcioniraju korupciju, rak ranu naše mlade demokracije i društva u cjelini. Sistemska korupcija, što znači premreženost javne uprave, pravosuđa, zdravstva – kao primjerice u tzv. aferi Beroš. Generalno gledajući razvoj tehnologije i interneta donio je brojne prednosti u svakodnevnom životu i pri razmjeni informacija. Međutim, dostupnost (pre)velike količine informacija i (online) komunikacijskih kanala rezultiralo je negativnim i neželjenim pojavama, a zbog nereguliranih odnosa na medijskom i komunikacijskom području mnogi postaju žrtvama lažnih ili namjerno manipuliranih informacija, tj. dezinformacija, ali i financijskih prijevara. U ovom ćemo se članku stoga osvrnuti na tri aspekta teme, i to na opasnosti od internetskih prijevara, medijsku (ne)pismenost stanovništva u Hrvatskoj te na ulogu i važnost novinarstva i kritičkog razmišljanja, uz osobni osvrt jednog kreatora medijskog sadržaja.

Koliko smo digitalno (ne)pismeni i osjetljivi na internetske prijevare?

Što je to, ustvari, medijska pismenost? Pod općim pojmom stoji kako je medijska pismenost „sposobnost razumijevanja i kritičkog vrednovanja medijskih poruka, kao i stvaranja vlastitog medijskog sadržaja“. To znači da medijski pismeni ljudi ne samo da znaju što vide, čitaju ili slušaju u medijima, već i znaju kako prepoznati manipulaciju, lažne vijesti i druge negativne sadržaje. Nadalje, medijska pismenost može se definirati kao mogućnost pristupa, analize, kritičkog vrednovanja i stvaranja novog medijskog sadržaja, uz tri dimenzije medijske pismenosti, a to su tehničke kompetencije ili znanje, kritičko razmišljanje, u što svakako spada sumnja, te proizvodnja sadržaja. Usprkos jasno izrečenoj definiciji medijske pismenosti, to ne znači da se i medijski pismeni ljudi jednog dana neće 'upecati' od ponude internetskih prevaranata. Čak se i pisac ovih redaka nekoliko puta našao u dvojbi

istinitosti (točnosti) pojedine elektroničke pošte, zbog čega je potražio mišljenje kolega ili prijatelja koji su mu potvrdili prvotne sumnje u online 'pecanje'. Ovo potonje naširoko je poznato pod pojmom Phishinga, odnosno internetske prijevare u kojoj napadač, lažnim predstavljanjem i naizgled legitimnim zahtjevom, pokušava žrtvu natjerati na otkrivanje osjetljivih kartičnih podataka - korisničkog imena, lozinke, financijskih ili podataka s kreditnih kartica. Baš je Phishing najčešći pokušaj online prijevare, ali ima tu i drugih metoda poput krađe identiteta, tapkanje, quishing i dr. Pri tome nisu ugroženi samo pojedinci, građani, već su u opasnosti i tvrtke jer se prevaranti putem elektroničke pošte predstavljaju kao legitimne institucije ili osobe kako bi dobili osobne podatke, lozinke zaposlenika i – naposljetku – novac s računa tvrtke. Pri tome koriste e-mail kako bi zaposleniku tvrtke, najčešće iz računovodstva ili prodaje, poslali zahtjev za plaćanje lažne fakture ili ga usmjerili na lažnu web stranicu. Takva vrsta online prijevare moguća je zbog presretanja elektroničke komunikacija, odnosno zbog 'ubacivanja' u poslovnu korespondenciju. Među najčešće internetske prijevare spadaju i krivotvorene internetske stranice, prodaja lažnih proizvoda preko internetskih oglasnika, lažni kupci na internetskim oglasnicima, prijevare na društvenim mrežama, ali i lažne nagradne igre i natječaji. Sve u svemu, u bespućima interneta čekaju nas zamke, opasnosti i razne 'neodoljive' ponude.

Što poduzeti i kako se zaštititi od internetskih prijevare? To je svakako bolja medijska pismenost, ali i - kako kaže stara narodna poslovice – opreza nikada dosta. Naime, pojedini kriminalisti, dakle osobe iz sigurnosnog miljea savjetuju oprez kroz jednostavni recept: „Sumnjaj, sumnjaj i opet sumnjaj“. Jedan od najvažnijih savjeta u obrani od prijevare je da budete sumnjičavi na ono što se čini predobrim da bi bilo istinito, no ima još nekoliko bitnih savjeta i pravila. Ne dijeliti olako podatke svoje bankovne kartice (posebice na zahtjeve preko oglasnika), a – ukoliko je moguće – svakako provjerite legitimnost internetske stranice. Glede elektroničke pošte svakako ne otvarati e-mailove od pošiljatelja koje ne poznajete, ili ne klikati na linkove unutar e-pošte nepoznatog pošiljatelja. S takvima svakako ne ulaziti u daljnju korespondenciju, pogotovo ne reagirati ponude nasljeđivanje bogatog imetka iz raznih dijelova svijeta. Oko računalne opremljenosti savjetuje se redovito ažuriranje uređaja i softvera, kao i korištenje jakih i jedinstvenih lozinka (izbjegavati lozinke tipa password, 123456, abc123 i sličnih). „Uvijek budite oprezni i skeptični prema sumnjivim ponudama i komunikacijama, te redovito educirajte sebe i svoje bližnje o sigurnosnim praksama na internetu“, savjeti su zlata vrijedni.

Što je informatička nepismenost i zašto je problematična?

Gotovo svakodnevno čitamo vijesti o slučajevima internetskih (online) prijevara u kojima građani ostaju bez novca, nakon što su (naivno) povjerovali namjerama osoba s druge strane veze. "Vojnik iz Afganistana obmanuo ženu i oštetio je za 5000 eura", "Predstavio se kao uspješni poduzetnik koji traži ozbiljnu vezu, a ona mu je predala 203.000 kuna", "Zbog lažne ponude za brzi kredit 68-godišnjak ostao bez 12.000 kuna", "Kako bi došla do dijamanata, morala je uplatiti više od 60.000 kuna" ili "Nagrada od 600.000 eura je ipak predobra da bi bila istinita", samo su neki od naslova članaka u kojima svjedočimo nevjerojatnim primjerima online zamki i prijevara, ali i ljudske pohlepe i naivnosti. Gotovo nevjerojatno zvuči primjer iz Splita, iz svibnja ove godine, gdje je tamošnja policijska postaja zaprimila kaznenu prijavu 58-godišnjaka protiv (zasada) nepoznatog počinitelja zbog sumnje u počinjenje kaznenog djela prijevera. Naime, muškarac se požalio da je zbog internetske prevare ostao bez novca, no tu nije bio kraj bizarnostima slučaja. Nakon što je ostao bez novca, netko je prevarenog nazvao i rekao da zna tko mu je uzeo novac. „Prevarant je zatražio uplatu određenog novčanog iznosa putem bankovne aplikacije, uz objašnjenje da je to nužno kako bi se pokrenula procedura povrata sredstava. Prevareni 58-godišnjak je nakon toga uplatio 3600 eura nepoznatom čovjeku jer je mislio da mu ovaj stvarno može vratiti izgubljen novac. Nakon što je uplatio novac, shvatio je da je ponovno prevaren“, stajalo je u policijskom izvještaju nakon prijave oštećenika. I tako dalje možemo nabrajati slučajeve u kojima prevareni, doslovno nakon nekoliko poruka online prevaranata, traže brojeve računa na koje mogu uplatiti tražene novčane iznose, bilo je riječ o ljubavnim, poslovnim ili pak ponudama o nasljeđivanju bogatog imetka nepoznatog rođaka s drugog kraja svijeta. Stoga se postavlja pitanje jesu li građani u RH dovoljno medijski i informatički pismeni kako ne bi nasjeli na prijevere koje se kriju iza internetskih oglasa, elektroničke pošte, društvenih mreža i drugih komunikacijskih kanala i platformi?

U moderno doba digitalnih tehnologija, informatička pismenost smatra se osnovnom vještinom za uspješno funkcioniranje u svakodnevnom životu. Unatoč tome, velik dio stanovništva RH i dalje se suočava s izazovima informatičke nepismenosti. Prema podacima Eurostata iz 2022. godine, oko 22% odraslih građana Hrvatske nikada nije koristilo internet, dok je prosjek Europske unije znatno niži, oko 9%. Osim toga, procjenjuje se da gotovo trećina stanovništva RH nema osnovne digitalne vještine, što ih stavlja u nepovoljan položaj u usporedbi s drugim europskim državama. Dok su mlađe generacije u mnogo većoj mjeri digitalno pismene, stariji i ekonomski ugroženi građani, kao i stanovnici ruralnih područja, suočavaju se s ozbiljnim preprekama u pristupu i korištenju digitalnih alata. S obzirom na to da digitalizacija zahvaća sve

sfere života, od zapošljavanja do osnovnih administrativnih postupaka, informatička nepismenost postaje ozbiljan problem koji zahtijeva sustavno rješavanje.

Informatička nepismenost ne znači samo nepoznavanje rada na računalu, već i nedostatak osnovnih digitalnih vještina, poput korištenja interneta, e-maila, online bankarstva ili digitalne administracije. Osobe koje ne posjeduju te vještine teško mogu sudjelovati u modernom društvu, što ih stavlja u nepovoljan položaj na tržištu rada i u svakodnevnom životu. Problem informatičke nepismenosti dodatno se produbljuje s ubrzanom digitalizacijom. Brojni poslovi zahtijevaju barem osnovne digitalne kompetencije, a administrativne usluge, od prijave poreza, zakazivanja liječničkih pregleda i nekih drugih svakodnevnih usluga, sve više se obavljaju online. Za one koji nemaju pristup tehnologiji ili nisu osposobljeni za njeno korištenje, ovakav razvoj događaja znači povećanje socijalne isključenosti.

Društvene skupine koje su najugroženije

Iako informatička nepismenost može zahvatiti sve segmente društva, određene skupine posebno su pogođene ovim problemom:

a) Starije osobe

Osobe starije od 65 godina čine najveći udio informatički nepismenih građana u Hrvatskoj. Prema podacima Eurostata, više od 50% osoba starijih od 65 godina nikada nije koristilo računalo ili internet. Glavni razlozi uključuju nedostatak prilika za učenje tijekom radnog vijeka, strah od tehnologije i uvjerenje da im digitalne vještine nisu potrebne.

b) Ekonomski ugrožene osobe

Siromaštvo je značaj faktor koji doprinosi digitalnoj nepismenosti. Osobe s nižim primanjima često nemaju financijske mogućnosti za kupnju računala, tableta ili pametnih telefona, a samim time ni pristup internetu. U ruralnim područjima, problem je još izraženiji zbog ograničene infrastrukture. Ipak, zadnjih godina primjetna su ulaganja države u digitalizaciju i komunikacijsko povezivanje ruralnih područja Hrvatske, kao primjerice putem svjetlovodne infrastrukture, 5G mreže i nekih drugih projekata.

c) Stanovnici ruralnih područja

Podaci pokazuju da je digitalna nepismenost znatno viša u ruralnim područjima nego u gradovima. Dok u urbanim sredinama oko 80% stanovništva redovito koristi internet, u manjim mjestima i selima taj postotak pada na ispod 60%.

d) *Razlika između spolova*

Iako su razlike između muškaraca i žena sve manje, podaci pokazuju da su žene, posebice one starije dobi, manje sklone korištenju digitalnih tehnologija u usporedbi s muškarcima.

Posljedice informatičke nepismenosti

Osobe bez digitalnih vještina suočavaju se s ozbiljnim posljedicama:

- *Težak pristup tržištu rada* – Većina poslova danas zahtijeva barem osnovno znanje rada na računalu.
- *Rizik od internetskih prijevara* – Osobe koje nisu upoznate s digitalnim alatima lakše postaju žrtve online prevara.
- *Problemi u svakodnevnoj komunikaciji* – Mnoge važne informacije dostupne su samo putem interneta.
- *Teškoće s administracijom* – Porezne prijave, zdravstveno osiguranje i socijalne usluge sve više se digitaliziraju.

Što se poduzima za smanjenje informatičke nepismenosti?

Hrvatska poduzima razne mjere za poboljšanje digitalne pismenosti:

- *Besplatni tečajevi informatike* – Organizirani za starije osobe i nezaposlene.
- *Inkluzivne inicijative* – Programi za osobe s invaliditetom i socijalno ugrožene skupine.
- *NGO projekti* – Organizacije poput "Algebra" i "CARNET" provode edukacije.
- *Aplikacije za digitalno opismenjavanje* – Postoje mobilne aplikacije prilagođene za osnovnu digitalnu edukaciju.

Trendovi pokazuju da digitalna pismenost raste, ali i dalje postoji jaz između određenih društvenih skupina. S obzirom na ulaganja u obrazovanje i digitalnu infrastrukturu, očekuje se da će se postotak informatički nepismenih smanjivati u idućem desetljeću. Informatička nepismenost ostaje ozbiljan problem u Hrvatskoj, ali postoje konkretni koraci za njegovo rješavanje. Sustavnim obrazovanjem, infrastrukturnim ulaganjima i poticanjem digitalne uključenosti, Hrvatska može smanjiti digitalni jaz i osigurati jednak pristup digitalnim alatima za sve svoje građane.

Građane treba educirati kako prepoznati manipulacije i kritički analizirati informacije

„Navikne li se publika na senzacionalizam, kratke naslove i površne informacije, kvalitetno novinarstvo nema budućnosti, a rješenje je educirati publiku kako da prepozna manipulacije i kritički analizira informacije te je potaknuti da dublje analizira stvarnost umjesto da se zadovolji samo površnim naslovima, koji često služe samo da love 'klikove' ili viralnim objavama“, upozorio je Giovanni Melogli, koordinator Međunarodnog festivala novinarstva i medijske pismenosti Voices, koji je održan u Zagrebu.

To je prvi i jedini europski festival novinarstva i medijske pismenosti, koji je lani prvi put održan u Firenci, gdje je okupio više od 1300 sudionika, a ove godine u Zagrebu je okupio brojne predstavnike medija, u prvom redu novinara, iz desetak zemalja.

Medijska pismenost u obrani demokracije

Kako se čulo, trenutačno se nalazimo usred velike evolucije, odnosno početka prelaska iz analogne u digitalnu eru medija. Važno je napomenuti da postoji razlika između onih koji su odrasli uz tisak, radio i televiziju, od onih koji su od malih nogu u svijetu interneta i društvenih mreža. Svi oni imaju drugačiji način na koji dolaze do informacija, kako ih shvaćaju i prihvaćaju, što znači da li ih uzimaju zdravo za gotovo te je zbog toga važno uključiti publiku različitih generacija. Cilj je doći do kvalitetnog i etičkog novinarstva, koje se bazira na provjerenim činjenicama. Kriza novinarstva nije u tome što je ono pod pritiskom, bilo oglašivača ili interesnih skupina, već je problem u tome što opada potražnja za dubinskim, istraživačkim radom, ističe Melogli.

On se osvrnuo i na medijsku pismenost, koja je važna u obrani demokracije, jer se ona može prenijeti kroz knjigu ili novinarski članak. To nije isto kao ono što možemo izraziti slikom ili kratkim videozapisom. Dakle, ključno je shvatiti kako različiti mediji oblikuju sve više različitog sadržaja, koji onda konzumiramo na različitim platformama.

Dobar je primjere proklamirane nulte stope tolerancije u borbi protiv korupcije, koja je rak rana mlade demokracije, što je na 'velika vrata' promovirano u Hrvatskoj još prije 15 godina. No, i pored niza gospodarskih, ali i političkih afera, koje se nižu kao na tekućoj vrpici, a koje su otkrili istraživački novinari, na nizu izbora, posebno parlamentarnih, to glasači, koji i dalje glasaju protiv, nisu valjano sankcionirali.

Razvila se i diskusija o ulozi umjetne inteligencije (AI) u širenju informacija, odnosno dezinformacija, a paneli održani na tu temu ponudili su raznolike perspektive stručnjaka i mladih profesionalaca kako AI zapravo može i pomoći, ali i ugroziti informacijski ekosustav. Voices je poseban naglasak stavio i na lokalno novinarstvo, ako i medijsku pismenost, te izazove i prilike u suočavanju sa digitalnom evolucijom.

„Publika mora znati gdje može pronaći pouzdane informacije. A ključno je ulagati u neovisno i kvalitetno novinarstvo te obrazovati javnost kako da kritički pristupa informacijama. Ako to ne učinimo, riskiramo da izgubimo vjerodostojne izvore informacija i prepustimo se kaosu u kojem je teško razaznati istinu od manipulacije“, poručuje Voices.

Novinarstvo uči razmišljati

Novinarstvo je ključ za stvaranje čitatelja, jer novine mogu zadovoljiti širok raspon čitateljskih interesa i usmjeriti ih prema temama i izvorima koje ih zanimaju, kaže bivša Vjesnikova novinarska i vlasnica izdavačke kuće Beletra Sandra Pocrnić Mlakar, koja je nedavno napisala knjigu pod nazivom "Zagorkini sljedbenici". U njoj na lucidan način, prikazuje stanje 'pisane riječi', pa stoga analizira i prikazuje stanje u nakladništvu, knjižarama, ali i medijima. Dakle, stručna analiza utemeljena na bogatom iskustvu i nizu provedenih anketa koje je provela autorica koja se stavlja i u cipele čitatelja, ne samo pisca.

Naravno, to može jer je i sama sve to prošla, od klasičnog pristupa čitateljima, traženje pisaca, izazova oko pripreme i objavljivanja knjiga pa do promocija nakon kojih knjiga živi svoj život. Pocrnić Mlakar ističe da kao diplomirani psiholog radi dugi niz godina u medijima, te je uvjerena da nakladništvo, bilo ono knjiško ili novinsko, može biti alat za prevenciju socijalne patologije, edukaciju, prilagodbu, jačanje kohezije društva i razvoj jezika, osobito u ovako izazovnim vremenima globalnih kriza i ratova. Prije svega, predlaže pokretanje informativnih i novinarskih uzornih časopisa, uz prateće portale.

Ona drži da portal ili tisak, medij nije bitan, već je bitno novinarski obraditi sadržaj i komunicirati s publikom raznih interesa i sklonosti. Drži da posebnu pozornost treba posvetiti časopisima za mlade jer društvene mreže omogućuju komunikaciju svima sa svima, ali ne mogu zamijeniti novine i cjelovitu informaciju.

Ona nije zaboravila niti svoje novinarsko/književne uzore Igora Mandića i Inoslava Beškera. Riječ je o novinarskim bardovima, koji su obilježili svaku redakciju u kojoj su radili (Vjesnik, Jutarnji i Večernji list, Slobodna Dalmacija ...). To je bila iskra pisane riječi i erudicije koja je opismenjavala čitatelje davajući im puno više nego što se to, na prvi pogled, može očekivati u dnevnim novinama. Osim toga, Mandić je godinama bio bez stalnog angažmana, trpeći otkazivanje suradnje u medijima, koji nisu imali sklonosti za oštricu njegova pera.

Slični razmišlja još jedna bivša novinarka Vjesnika i Večernjaka Božica Brkan, koja je svoje bogato životno i radno iskustvo sažela u svojoj novoj knjizi pod naslovom

"Umjesto kave", gdje je sabrala kolumne koje redovito objavljuje na svome blogu. Ona ističe koliko je zahtjevan i neizvjestan novinarski posao, gdje uvijek moraš biti spreman dati otkaz, ako hoćeš svoj posao obavljati profesionalno, što i danas važi, možda više nego li ikada ranije.

Analiza medijskih sadržaja

Prema istraživanju Europske komisije i međunarodnim indeksima, Hrvatska se nalazi pri dnu ljestvice po razini medijske pismenosti među europskim zemljama. Zašto je tome tako? Naime, medijska nepismenost, označava nedostatak znanja i vještina potrebnih za razumijevanje, analizu i kritičko razmišljanje o medijskim sadržajima. Ona nije dovoljno integrirana u kurikulum osnovnih i srednjih škola. Iako postoje razne inicijative i programi (Agencije za elektroničke medije, UNICEF kampanje, HRT-ova emisija Medijske pismenosti i dr.), ali nisu sustavno i ravnomjerno dostupni svima. Tu je i veliki broj online portala, često bez jasnog uredništva i odgovornosti, koji potiču širenje senzacionalizma i dezinformacija. Kritičko čitanje i analiza sadržaja, nažalost, nisu široko raširene vještine.

U suvremenom društvu, gdje smo svakodnevno izloženi velikoj količini informacija, prije svega putem interneta i društvenih mreža, ali i televizije i novina, važno je znati prepoznati što je istinito, a što nije. Medijski pismeni građani bolje razumiju svijet oko sebe, donose bolje odluke i manje su podložni manipulacijama.

O prekarnosti i političkim pritiscima na slobodu medija i na nezavidan položaj novinara u Hrvatskoj upozorila je i međunarodna misija Media Freedom Rapid Response (MFRR), nakon što je održala niz sastanaka s predstavnicima vlasti, koje poriču problem slobode medija i položaja novinara. Izvještaj o misiji s ažuriranim nalazima i preporukama bit će, nakon objave, dostavljen institucijama EU i relevantnim međunarodnim tijelima.

Unaprjeđenje medijske pismenosti

S druge strane, prema anketi koja je obuhvatila 1.600 ljudi, mahom visokoobrazovanih, trećina populacije se izjasnila da bi bez problema podijelila određeni sadržaj ako bi ju podijelio njihov prijatelj. Iako pritom ne znaju je li informacija provjerena, moglo se čuti na informativnoj radionici na temu Fact-checkinga, odnosno provjere točnosti informacija, koja je nedavno održana u Osijeku.

Cilj ove radionice, navode, podizanje je svijesti u borbi protiv dezinformacija i unaprjeđenje medijske pismenosti. Organizirao ju je Centar Europe Direct Osijek, koji djeluje pri Županijskoj razvojnoj agenciji u suradnji s Europskim dokumentacijskim

centrom osječkog Pravnog fakulteta. I tamošnjom Akademijom za umjetnost i kulturu.

O medijskoj pismenosti i problemu dezinformacija govorio je dr.sc. Tomislav Levak, predavač na Akademiji za umjetnost i kulturu Osijek, naglašavajući da ukoliko neki sadržaj i slučajno, nenamjerno, podijelite, ne mora predstavljati manju štetu od uobičajenih dezinformacija. „To znači da treba jako paziti što dijelite i širite u javnom prostoru“, ističe dr.sc. Levak. Prije nego neku vijest podijelite, dodao je, zastanite i odvojite deset sekundi kako bismo razmislili zašto bismo ih trebali proširiti i zašto su one važne te koliko su provjerene, jer se na taj način sprečava širenje lažnih vijesti.

Primjerice, postoji i projekt FoodFacts - internetski sustav provjere točnosti informacija o hrani koji upozorava također na širenje dezinformacija u području prehrane, jer su česte objave u javnim medijima da se iz trgovina povlači ovaj ili onaj proizvod opasan po zdravlje ljudi. Njima se može obratiti, ako primijetite neki sumnjivi proizvod, koji će oni provjeriti za vas. Imaju i newsletter FoodFacts, koji donosi najnovije provjerene informacije vezane za hranu od strane relevantnih stručnjaka. Tu je i međunarodni studentski projekt VerifEye – jačanje otpornosti društva na dezinformacije, koji ima i svoj portal, a regionalno je zastupljen. Novi neovisni povjerenik informacija je Fact@Ferit u okviru Fakulteta elektrotehnike, računarstva i informacijskih tehnologija u Osijeku.

Dakle, medijska pismenost je ključna vještina 21. stoljeća. Važno je da svi, a posebno mladi, nauče kako odgovorno koristiti medije, prepoznati dezinformacije, obraniti se od internetskih prijevara i razvijati kritičko mišljenje.

Kao zaključak: Medijska pismenost kroz osobnu priču i svakodnevni sadržaj

I za kraj donosimo osobni osvrt na temu medijske pismenosti od strane Mile Butorca, kuhara, gastro stručnjaka, blogera i kreatora medijskog sadržaja putem web domene *Jedidomilevolje.com*.

„Medijska pismenost danas nije samo pitanje toga znamo li koristiti tehnologiju – već i znamo li razumjeti i prepoznati što nam se kroz medije nudi, zašto, od koga i s kojim ciljem. U osnovi, riječ je o sposobnosti kritičkog razmišljanja, razumijevanja poruka koje primamo i stvaramo, kao i odgovornog sudjelovanja u medijskom prostoru.

Kao netko tko svakodnevno stvara sadržaj – kroz fotografije, recepte, tekstove i videe – itekako osjećam važnost te odgovornosti. Kroz svoj blog i društvene mreže dijelim priče o hrani, tradiciji i životu. Ono što na prvu može djelovati kao 'samo još jedan recept', zapravo često nosi dublju poruku – o porijeklu namirnica, važnosti

sezonalnosti, održivosti, obiteljskim uspomenama ili vrijednostima koje se prenose kroz kuhinju.

Odrastao sam u Lici, okružen ljudima koji su znali točno kad se što sadi, što se od čega radi i zašto se ništa ne baca. Taj svijet me oblikovao. Danas, kad dijelim sadržaj online, važno mi je da to bude autentično – da ono što predstavljam ima uporište u stvarnom životu, da ne prenosi iskrivljenu sliku stvarnosti i da poštuje povjerenje publike.

Medijska pismenost u tom kontekstu znači biti svjestan kako moj sadržaj može utjecati na druge – može potaknuti nekoga da razmisli što kupuje, da proba nešto novo, da nauči o nečijoj tradiciji ili čak da samo na trenutak osjeti toplinu doma. Ali isto tako, znači i paziti da se ne dijele netočne informacije, da se poštuju različita mišljenja i da se ne stvara pritisak ili iskrivljena očekivanja. Vjerujem da medijska pismenost počinje malim koracima – postavljanjem pitanja, promišljanjem prije dijeljenja, traženjem izvora, ali i njegovanjem vlastite iskrenosti. U vremenu brzih sadržaja i viralnih 'istina', možda je najvrijednije ono što je stvarno, provjereno i ljudsko. U mom slučaju – to je tanjur domaće hrane i priča koja ga prati. A iza svake te priče stoji odluka da ne budem samo još jedan glas na internetu, već netko tko promišljeno, odgovorno i s poštovanjem gradi svoj kutak digitalnog prostora

Medijske pismenosti tiče se i UPLIFT Akademija, edukacijski program za poduzetnike, kreativce i profesionalce koji žele unaprijediti svoje digitalne vještine, konkurentnost na tržištu i razvijati projekte s društvenim utjecajem. Kroz predavanja, timski rad, radionice i mentorstvo razvijali smo rješenja koja odgovaraju na stvarne potrebe zajednice.

U sklopu Akademije radim na razvoju digitalnog alata koji će pomoći odraslim i starijim osobama u svakodnevnom snalaženju s tehnologijom – od korištenja pametnih telefona i interneta, do prepoznavanja internetskih prijevara i dezinformacija. Smatram da bi takav projekt mogao biti posebno koristan u manjim sredinama i ruralnim krajevima, gdje starije osobe često nemaju pristup informacijama ili pouzdanu podršku u digitalnom svijetu.

U vremenu u kojem se sve više toga odvija online – od administracije do komunikacije – važno je da nitko ne ostane isključen. Upravo zato vjerujem da ovakve inicijative mogu imati stvarnu vrijednost i dugoročan utjecaj.”

Izvori: Eurostat (2022.): Večernji list; CARNET Digitalna akademija; Slobodna Europa